

ERIKA RIMKUTĖ

**KALBOS KULTŪROS PRATIMAI
FILOSOFAIS**

Metodinė priemonė

Vytauto Didžiojo universitetas
2010

Svarstyta ir rekomenduota leisti Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Lietuvių kalbos katedros posėdyje 2010-06-22 (protokolo nr. 2) ir Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto tarybos posėdyje 2010-06-28 (protokolo nr. 4-3).

Recenzentė prof. dr. Asta Kazlauskienė

Turiny

PRATARMĖ	4
1. RAŠYBOS PRATIMAI	5
2. SKYRYBOS PRATIMAI	10
3. TARTIES IR KIRČIAVIMO PRATIMAI	15
4. LEKSIKOS IR ŽODŽIŲ DARYBOS PRATIMAI	18
5. GRAMATIKOS PRATIMAI	22
6. BENDRI PRATIMAI	25
7. FILOSOFIJOS TERMINAI	29
NAUDOTA IR REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA, ŽODYNAI, DUOMENŲ BAZĖS	31

PRATARMĖ

Ši metodinė priemonė skirta Vytauto Didžiojo universiteto Filosofijos specialybės studentams, klausantiems Filosofijos kalbos kultūros kursą. Per kalbos kultūros paskaitas pakartojamos rašybos ir skyrybos taisyklės, todėl šioje knygoje keletas pratimų ir skirta minėtai sričiai. Filosofams, kaip ir kitiems mokslininkams, aktuali asmenvardžių rašymo problema, todėl pateikta šiek tiek teorijos ir praktinių užduočių, atkreipiančių dėmesį į asmenvardžių rašybą. Kiti pratimai skirti tarčiai, kirčiavimui, leksikai, žodžių darybai ir gramatikai, taip pat kompiuterinio raštingumo reikalavimams.

Šios knygos pratimuose sakiniai ir tekstai pateikti iš filosofų darbų, todėl, prisimindami rašybos ir skyrybos taisykles, mokydami taisyklingos tarties ir kirčiavimo, leksikos, žodžių darybos ir gramatikos normų, studentai kartu gilinsis ir į savo sritį, susipažins su terminais (vienas metodinės priemonės skyrius skirtas filosofų terminijai apžvelgti).

Paprastai kalbos kultūra suvokiama kaip teorinė taikomosios kalbotyros disciplina, kuri tiria ir nustato bendrinės kalbos normas, jų diegimo į vartoseną priemonės ir būdus (Pupkis 2005: 74). Kalbos kultūros objektas apima žodyno, gramatikos, kartais stilistikos normas. Šioje metodinėje priemonėje, kaip minėta, pateikta ir rašybos, ir skyrybos pratimų, tad šio darbo autorė kalbos kultūrą suvokia plačiau, t. y. laikosi nuomonės, kad kalbos kultūra – tai taisyklinga bendrinės kalbos vartoseną kaip asmens ir visuomenės kultūros požymis. Tikimasi, kad studentai, išklausę Filosofijos kalbos kultūros kursą, pasinaudoję šia metodine priemone, savo mintis gebės išreikšti tinkama kalbine forma tiek raštu, tiek žodžiu.

Autorė

1. RAŠYBOS PRATIMAI

1.1. Įrašykite praleistas raides:

1. Herakleitas turbūt norėjo pasakyti, kad visa k__rinija, susidedanti iš blogio ir gėrio apraiškų, jam yra vientisa ir sudaranti vienumą, o ne pask__rų, nesusijusių dalių real__bė.
2. Daiktų sant__kinumo idėja atsiskleidžia kitame fragmente: „Teis__bės vardo jie nesuži__not__, jei tokių dal__kų nebūtų“.
3. Novatas (prokonsulas Galionas) pats nusizudė, ištiktas panikos, kur__ buvo sukėl__s s__mokslas.
4. Retorikos pagrindus Senekai buvo suteikęs pats tėvas, iškalbos mokytojas, bet lakiai sūnaus dvasiai to buvo per maž__: jis palinko į filosofiją, per kurią greit susipažino su kilniaus__ senovės minties srove sto__cizmu ir pasidarė uoliausias jos sekėj__s ir aiškintoj__s.
5. B__tent tai ir suformavo savitą Aristotelio m__styseną.
6. Savo mokykloje Aristotelis skiepijo emp__rizmo dvasią ir pavertė ją speciali__jų t__rinė__jimų – ir humanitarinių, ir gamtamokslinių – institutu.
7. Filosofija buvo suprantama kaip tiesos pažinimas, kitaip tariant, filosofija buvo suprantama plači__ja prasme.
8. Didelį dėmesį Anaksagoras skyrė sav__jai pastovių dėmenų s__mpratai.
9. Žmogaus siela negali nuolatos nekl__sdama pažinti ją supančio pasaulio j__slių.
10. Ka__koks impulsas sukėlė medžiagoje s__kurį, plė__damasis tas s__kurus mechaniškai įtraukė visą medžiagą.
11. Norint, kad rac__onaliai m__stanti siela pažint__ pasaulį, pagr__stą emp__riniais dėsniais, sielai reikia spec__laus metodo.
12. Tai laiko ir erdvės apribojimas, transcendencijos sugr__žinimas į ši__pusinį juslinį suvokimą.
13. Algirdas Julius Greimas – vienas iš žinomiausių XX a. lietuvių kilmės m__stytojų, sem__otikas, aiškinantis ir t__rinėjantis įvairias reikšmių prasmes kalboje.
14. Tai atspindi m__stymo ir paži__rų keitim__si.
15. Pu__šimtį savo gyvenimo metų atidavė aktyviai veiklai.

1.2. Įrašykite praleistas raides, suskliaustus žodžius parašykite kartu arba atskirai:

1. Seneka (iš pat) pagrindų pasisavino sto__cistinį jo mokslą ir džiaugėsi girdėdamas, kaip jis smerkia žmonių __das, giria neturtą, skautumą, saikingumą.
2. Po kurio laiko jis (net gi) pradėjo kritikuoti ank__čiau išdėstytą Platono doktriną, tačiau (iki pat) mokytojo mirties pasiliko akademijoje.
3. Kitoks likimas laukė Aristotelio k__rybos: ji (ne tik) pergyveno kūrėją, (bet po) daugelio metų susilaukė didžiulio tr__umfo, (ko ne) vienvaldiškai __siviešpatavusi europiečių mentalitete.
4. (Kaip gi) Aristotelis nagrinėjo būties problemą?
5. Iš visų šių kategorijų (tik tai) daiktas yra su__stancija.
6. (Iš tikrųjų) niekas neatsiranda ir neišnyksta, (o tik) susimaišo ir išsiskiria esantys daiktai.

7. Šias daleles galima skaidyti (be galo).
8. (Vis dėl to) jo dvasios s__mprata labai skyrėsi nuo dabartinės.
9. (Be to), jis tikriausiai dvasios nelaikė asmeniu.
10. (Tam tikrą) ryšį su bendrąj__ teorija turėjo jo poži__ris į suvokimo prigimtį.
11. Žmogus (bet koku) atveju turi vengti vaizduotės įsik__šimo į m__stymo procesą.
12. Klaidinga autoriteto nuomonė gali s__lygoti klaidingą mokinio nuomonę.
13. Dvasia yra (kaž kas) visiškai priešing__ mūsų kūnui.
14. Iš (kur gi) atsiranda sielos net__sumo ir kūno dalumo idėjos?
15. Kiekvienas aiškus ir tikslus supratimas, (be abejo), yra kažkas, todėl negali kilti iš (ne būties), bet b__tinai privalo turėti savo k__rėją Dievą.
16. To negalima suvokti be (kokios nors) su__stancijos.
17. Tai, kad siela, mirus kūnui, (te be gyvuoja), (gal būt) yra ne__tikėtina.
18. Sem__otinių reikšmės problemų sprendimas (vis gi) lieka viena iš esminių knygos idėjų.
19. Šioje knygoje A. Greimas pažvelgia (šiek tiek) kitaip.
20. (Už vis) svarbiausia yra kritinė jūsų pačių problemos analizė ir __žvalgos, kas ir sudaro didžiausią jūsų darbo vertę.
21. Jis nemė__sta apsunkinti kalbos moksliskomis frazėmis, (per ne lyg) giliais apm__stymais.
22. Norėčiau akcentuoti vieną dalyką, kuris autoriui turbūt pasirodė (per daug) akivaizdus, kad prie jo būtų sustot__.

1.3. Ištaisykite rašybos klaidas:

1. Netgi pakylimas į dangų yra dar viena aliuzija į Šventąjį Raštą.
2. Tai raginimas įsiklausyti į savo vidinį balsą, o ne paklusti aplinkinių raginimams prievarta tapti kažkuo.
3. Žino, kad artėja labai reikšmingi įvykiai, ir po truputi ruošiasi tam – vėl bando isigilinti į save.
4. Fenomenologijos pradininku laikytinas E. Husserl'is nagrinėjo pažnyimo problemą.
5. Šia forma jis siekia išreikšti savo mintis talpiose, tiksluose ir kartu trumpose frazėse.
6. Žmogus pripažysta save esant asmenybe, elgiasi kaip asmenybė. Šitas pripažinimas yra ne tik individualus, bet ir socialinis, istorinis. Ir tik tai esant visoms šioms sąlygoms turime laisvą ir moralinį žmogų – individą.
7. Jie savo egzistavimu ne gali būti pašaukti būti savarankiški, jiems lemta vienytis sudarant masę.
8. Buvo nusistovėjusi nuostata, kad žmogus yra tik Dieviškojo plano dalis, kad jis per menkas k̄nors keisti.
9. F. Nietzsche nusigrėžė nuo tradicinės filosofijos, kuri į pirmą planą kėlė Dievą kaip visą ko matą. Jo filosofija griauną ir tradiciją, iškeldama žmogų. Krikščioniškoji ir pagoniškoji metafizika būvinių visuma laiko kurinį, Dievo ar dievų kūrinių visumą.
10. Tai lyg siūlymas nusigrežti nuo krikščionybės primetamų vertibių, tas vertibes perkainuoti ir demaskuoti.
11. Esant šiame taške įmanoma radikalei mastyti.
12. Tokią sąmpratą norėtusi traktuoti dvejopai.

13. Čia galime įžvelgti sąsają su Antikiniu požiūriu į žmogų.
14. Žmogus dėl skirtingumo kitų atžvilgiu turi būti priverstas jaustis kaltas dėlto, kad jis netoks kaip visi.
15. Kultūra kaip šio chaoso sužmoginimas yra iliūzija.
16. Jei niekad niešiojome savęs, tai kaip gi vieną dieną imsime ir save atrasime?
17. Tačiau paties aprašymo metodo statymas fenomenologijos pagrinde išreiškia vis gi kritinę nuostatą.
18. Italija – po visą pasaulį pasklidusio renesanso ir baroko tėvynė.
19. Mūsų pašmonė sugeba priimti betkokią mintį.
20. Būdamas tikras, kad jo laisvė laikina, kad jo maištas neturi ateities ir kad jo samonė netvari, jis išgyvena savo gyvenimo nuotykius jam skirtu laiku.
21. Nuostatos įgys visą savo prasmę tik tuomet, jeigu bus atsižvelgta į priešingas nuostatas.
22. Susiformuoja pasaulėžiūra į asmenybės savarankiškumą ir laisvos valios siekį, kuris vėl gi iškelia žmogaus vertę.
23. Juk kultūra buvo dar tada, kai netik filosofijos savoka, bet ir pati filosofija nebuvo atsiradusi.
24. Filosofija subrendo pačiame demokratiškiausiame ir labiausiai kultūriškai išsivysčiusiame Graikų mieste Atėnuose.
25. Neveltui Platonas paminėjo, kad ši santvarka yra mišri.
26. Beabejo, šis klausimas negali būti tapatinimas su filosofiniu.
27. Universitetas neturėjo pakankamai mokslininkų, todėl buvo kviečiami profesoriai iš vakarų Europos.

1.4. Kur reikia, parašykite didžiąsias raides ir kabutes:

1. Vytauto didžiojo universiteto humanitarinių mokslų fakulteto filosofijos katedra.
2. Mirus Dionisijui vyresniajam buvo pakviestas grįžti į sirakūzus ir mokyti filosofijos Dionisijų jaunesnįjį.
3. Ankstyvaisiais viduramžiais iki pat XIII a. Platonas buvo pats įtakingiausias autoritetas Europos filosofijoje, o jau XV a., renesanso epochoje, filosofijoje prasidėjo atgimimas su šūkiu: atsigręžti į Platoną.
4. Tuo metu (renesanso epochoje) vėl atgaivintos Platono mintys ir paskleistos visame vakarų pasaulyje.
5. K. Popperis veikale tyrimo logika iškėlė vadinamąjį „falsifikavimo principą“.
6. Neopozityvizmas – tai XX a. ketvirtajame dešimtmetyje atsiradęs vienos būrelio inicijuotos senojo neopozityvizmo reformos pavadinimas.
7. Naujųjų laikų švietime žmogaus praktiniai interesai vis labiau atsispindi ir žinojimo bei mokslinės kūrybos sampratoje.
8. Pažiūra, kad aukščiausiasis tikslas yra laisvės ir moralinio pasaulio realizavimas, atsirado švietimo epochoje, ypač Kanto filosofijoje.
9. F. Rosenzweigas 1920 m. Frankfurte prie maino įkūrė laisvąją žydų mokyklą.
10. J. J. Rousseau šūkis atgal į gamtą!
11. B. Russelas po antrojo pasaulinio karo ne kartą premijuotas garbingomis premijomis (tarp jų – nobelio premija).

12. J. P. Sartre'as dirbo mokytoju lehavro ir Paryžiaus gimnazijose, vokiečių okupacijos metais dalyvavo pasipriešinimo judėjime; 1945 m. kartu su Merleau-Ponty įsteigė žurnalą *Les tempes Modernes*.
13. Lietuvos filosofų draugija įkurta 1988 m. Vilniuje.
14. A. Maceina studijuodamas Vytauto didžiojo universitete 1930 m. pirmininkavo ateitininkų meno draugijai šatrija.
15. T. Sodeika – KTU humanitarinių mokslų fakulteto filosofijos ir kultūrologijos katedros profesorius, habilituotas humanitarinių mokslų srities filosofijos krypties daktaras, dėsto religijos studijų ir tyrimų centre Vilniaus universitete ir Vilniaus dailės akademijos Kauno dailės institute.

1.5. Įrašykite *i*, *j*, *ji* arba *ij*:

Rac__onalizacija, archa__nis, plag__atas, prem__era, potenc__alas, pro__ekcija, plag__uoti, patr__archalinis, or__entaci__a, nac__onalinis, moza__ka, kur__ozas, koefic__entas, kolokv__umas, funk__onuoti, gen__alumas, prometė__škas, archa__ka, altru__zmas.

1.6. Sudarykite asmenuojamąsias ir neasmenuojamąsias veiksmazodžių formas:

Įvertinti, apmąstyti, siųsti, užmegzti, sukurti, išspręsti, išlaikyti.

1.7. Kur galima, pridėkite lietuviškas galūnes prie šių vardų ir pavardžių:

Atkreipkite dėmesį į pateiktų filosofų kilmę. Keli įsidėmėtini dalykai:

- Prie autentiškų vyriškosios giminės asmenvardžių formų, kurios baigiasi priebalsiu, pridedamos galūnės *-as*, *-is*, kartais *-ius* (pvz.: *Wartburgas*, *Brugmannas*, *Auberis*, *Karłowiczius*).
- Kai nelietuviškas asmenvardis baigiasi netariame balse *e* arba netariama priebalse, prieš pridedamas galūnes rašytinas apostrofai (pvz.: *Larousse'as*, *Verlaine'as*, *Chatobriand'as*, *Bainville'is*).
- Asmenvardžiams, kurie baigiasi kamieno balsiu (išskyrus *a*) ar dvibalsiu, lietuviškos galūnės paprastai nededamos ir jie nelinksnuojami (pvz.: *Toome*, *Goethe*, *Leslie*, *Nietzche*). Prireikus kai kurioms pavardėms galūnės gali būti pridedamos po apostrofo (pvz.: *Goethe's*, *Hemingway'ui*).
- Graikiškų asmenvardžių galūnės *-on*, *-os*, *-us*, *-es*, lotyniškų *-us*, *-um* keičiamos į *-as* (pvz.: *Hesiodos* – *Heziodas*, *Archimedes* – *Archimedas*, *Oidipus* – *Oidipus*; *Marcus* – *Markas*, *Saguntum* – *Saguntas*). Graikiškų vardų galūnė *-es* po *l* keičiama *-is* (pvz., *Aristoteles* – *Aristotelis*). Graikiškiems ir lotyniškiems priebalsinio kamieno vardams galūnės pridedamos prie kilmininko kamieno (pvz., *Cicero*, *Ciceronis* – *Ciceronas*, *Xenofon*, *Xenophontos* – *Ksenofontas*).
- Viduramžių filosofų vardai ir pavardės dažniausiai pateikiamos adaptuotos (pvz.: *Bonaventūras*, *Anzelmas Kenterberietis*, *Jokimas Fjorietis*, *Adrianas Romietis*, *Mikalojus Kuzietis*, *Tomas Akvinielis*, *Aleksandras Heilzietis*, *Dunsas Škotas*).

- 1) René Descartes – prancūzų filosofas ir matematikas;
- 2) Pierre Abaelard – prancūzų filosofas, teologas ir himnų kūrėjas;
- 3) Adorno Theodor Wiesengrund – vokiečių filosofas;

- 4) Anaxagoras – graikų filosofas ir gamtos tyrinėtojas;
- 5) Anaximandros (Miletietis) – žymiausias Jonijos natūrfilosofas;
- 6) Anaximenes (Miletietis) – graikų filosofas;
- 7) Andronikos (Rodietis) – graikų filosofas;
- 8) Anisthenes – graikų filosofas;
- 9) Aristippos – graikų filosofas;
- 10) Antoine Arnauld – belgų teologas;
- 11) Franz von Baader – vokiečių filosofas;
- 12) Roger Bacon – anglų gamtininkas ir gamtos filosofas, filologas;
- 13) Pierre Bayle – prancūzų filosofas ir istorikas;
- 14) Karl Barth – šveicarų teologas evangelikas;
- 15) Bruno Bauer – vokiečių filosofas, radikalus Biblijos kritikas;
- 16) Gottlieb Alexander Baumgarten – vokiečių filosofas;
- 17) Walter Benjamin – filosofas, eseistas, kritikas;
- 18) Jeremy Bentham – anglų filosofas ir teisininkas;
- 19) Henri Bergson – prancūzų filosofas;
- 20) George Berkley – anglų filosofas;
- 21) Georg Wilhelm Friedrich Hegel – vokiečių filosofas;
- 22) Martin Heidegger – vokiečių filosofas;
- 23) Herakleitos – graikų filosofas;
- 24) William James – JAV filosofas;
- 25) Sören Aabye Kierkegaard – danų teologas ir filosofas;
- 26) Xenokrates (iš Chalkedono) – graikų filosofas;
- 27) Niccolo Machiavelli – italų mąstytojas ir valstybės teoretikas;
- 28) Alexius Meinong – austrų filosofas ir psichologas;
- 29) Charles de Montesquieu – prancūzų filosofas ir politinis rašytojas;
- 30) José Ortega y Gasset – ispanų filosofas.

1.8. Ištaisykite korektūros klaidas:

1. Šios santvarkos žmogus yra gobšus ir šykštus, kuriam garbė- ne kas kita , kaip naujų turtų įsigijimas.
2. Žmonės neverčiami dirbti, valdyti, kariauti. Todėl šioje santvarkoje gyvenimas yra “dieviškas ir saldus”.
3. Kalbėdamas apie vieno žmogaus, t.y. karaliaus, valdžią, jis teigia...
4. Solipsizmas- žodis, kilęs iš lotynų kalbos: solus - tik vienas, ipse – pats.
5. F. Nietzsche knyga „Apmąstymai ne laiku“ parašyta 1873 - 1876m.
6. Filosofija – tai rašymo būdas (Richard Rorty).
7. Aristotelis savo veikale „Fizika“ pateikia tokius Demokrito žodžius: „*Kūno spalva priklauso nuo jį sudarančių atomų padėties*“.
8. 343 – 342 m. Pr. Kr. Pilypas Makedonietis Aristotelį pasikvietė būti Aleksandro mokytoju.
9. Simone gimė 1908m. Ją ir jos jaunesnę seserį motina auklėjo pagal griežtas katalikiškas

normas, tačiau dar paauglystėje pastebėjusi, jog religinės doktrinos prieštarauja tikrovei, Simone nustojo tikėti Dievu. Kai baigė mokyklą, tėvai nurodė studijų dalykus: filologija ir filosofija.

10. 1923 m. V. Sezemanas pakviečiamas į Lietuvos (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo) universitetą Kaune, vadovauti Filosofijos katedrai.
11. Medžiagą apibendrina knygoje „Estetika“, kuri išsiskyrė problemų aiškinimo kvalifikacija.
12. Protas padeda mums analizuoti vieną ar kitą dalyką, jis remiasi atmintimi, t. y. patyrimu, „bet viena yra atsiminti, kita – žinoti.“
13. Nuo 1992 – 1996 metų jis tapo Lietuvos Seimo nariu, bei švietimo, mokslo, kultūros komiteto pirmininku.
14. Savo kalboje naudosis Prof. Habil. Dr. Romano Plečkaičio mintis. O savo kalbą pradėsiu Terencijaus sentencija, kad „knygos turi savo likimą“.
15. Witgenstein'as suformuluoja tokį klausimą...
16. Menininkai perduoda filosofines idėjas per savo kūrybą, mokslininkai per mokslą ir t. t.
17. Religinės filosofijos I – oje dalyje A. Maceina Dievo buvimą ir jo apibūdinimo problemą palieka kitiems.

2. SKYRYBOS PRATIMAI

2.1. Raskite šiuose sakiniuose esančius pažyminius, jeigu reikia, išskirkite. Ypač atkreipkite dėmesį į išplėstinius pažyminius:

1. Jame kovojo filosofas mėgavęs proto kultūros autonomiškumą ir krikščionis paklūstantis bažnyčiai bei jos dogmoms.
2. Iluminacijos teorija perimta iš Platono tapo centrine mintimi Augustino filosofijoje.
3. Valia Augustinui yra pranašiausioji sielos galia judinanti visas kitas sielos jėgas.
4. Ši savybė yra esminis dalykas skiriantis fenomenologinį aprašymą nuo ne fenomenologinio. Be to tai liudija fenomenologinio požiūrio pirmenybę prieš natūralią nuostatą.
5. Turi būti aukščiausias protas valdantis gamtą ir tikslingai veikiantis.
6. Antžmogis tai žmogus panašus į gyvulį.
7. Šie dalykai vadinami filosofijos ištakomis slypinčiomis žmogaus sieloje.
8. Tai leido atsirasti pakankam skaičiui žmonių nedarbančių sunkaus fizinio darbo.
9. Pirmasis filosofas suteikęs filosofijai ypatingą žinojimą ir prasmę yra Platonas.
10. Tikrovė tradicinės filosofijos požiūriu yra dvejopa materialiai fiksuojama žmogaus jutimo organais arba žmogaus išrastais prietaisais ir ideali t. y. tiesiogiai neprieinama nei pojūčiams nei prietaisams tačiau aptinkama žmogaus protu ir mąstoma.

2.2. Raskite šiuose sakiniuose esančias aiškinamąsias sakinio dalis, jeigu reikia, išskirkite, parašykite kitus reikalingus skyrybos ženklus:

1. Jis remiasi Dievu kaip tobuliausios esybės sąvoka.
2. Iš pradžių žavėjosi manicheizmu skelbusiu kraštutinį gėrio ir blogio dualizmą vėliau pastebėjęs šios doktrinos trūkumus persimetė į akademinį skepticizmą.

3. Tik 386 m. perskaitęs neoplatonikų veikalus grįžo prie dogminės filosofijos.
4. Tikrą žinojimą turime tik apie proto dalykus t. y. apie logikos matematikos etikos ir estetikos nekintamas tiesas.
5. Dora valia savo aukščiausiąj tikslą mato Dieve aukščiausiam gėryje kuris vienas tegali patenkinti žmogaus laimės troškulį.
6. Dievas apima tiek idėją kaip veikiančiąją jėgą tiek formuluojantį pradą.
7. Stoikai suskirsto afektus į keturias veiksnių rūšis t. y. malonumas nemalonumas troškimas ir baimė kurių galima išvengti vadovaujantis protu.
8. Anksčiau žmonės gyveno anapus gėrio ir blogio būtent Antikoje.
9. Filosofškai mąstyti žmogų privertė tokios savybės kaip sugebėjimas stebėtis abejoti kentėti taip pat mirties baimė.
10. Net Indijoje ir Kinijoje kuriose beje nebuvo ir Graikijai būdingo vergovės tipo filosofija nepakilo iki klasikinės t. y. pavyzdinės formos.

2.3. Raskite šiuose sakiniuose esančias vienarūšes sakinio dalis, jeigu reikia, išskirkite, parašykite kitus reikalingus skyrybos ženklus:

1. Nepriekaištingos tragedijos satyros svarbūs laiškai ir meteorologinės esė Senekai suteikė garsaus asmens vardą.
2. Jame grūmėsi tyro dvasingumo poreikis ir aistringas juslingumas įsitikinimas dvasinio gyvenimo vertingumu ir noras patirti viską kas suvokiama ir paliečiama.
3. Augustino filosofiją brandino ir krikščioniškosios ir senovės doktrinos.
4. Doros valios aukščiausia norma yra dieviškasis amžinas įstatymas kuris yra įspraustas į žmogaus širdį kaip natūralus gamtos dėsnis ir kuriame atsispindi amžinosios būtinosios ir nekinčiamos mūsų dvasios dorovinės tiesos.
5. Kelias į Dievą yra dvejopas arba metafizinis arba religinis nes žmonės ieško Dievo arba mėgindami paaiškinti jo buvimą arba tikėdami jog jis yra.
6. Apie gėrį galima kalbėti dorovine fizine ir metafizine prasme.
7. Dievas šv. Tomui pirmasis būties pradas amžina būtina gyvoji dvasia.
8. Seneka išliko stoikas tiek gyvendamas tiek mirdamas.

2.4. Raskite šiuose sakiniuose esančius įterpinius, jeigu reikia, išskirkite, parašykite kitus reikalingus skyrybos ženklus:

1. Vadinasi visais atvejais transcendentalijos reiškia tą patį objektą.
2. Kaip pastebėjo A. Andrijauskas F. Nyčė ne tik parėmė metafizinę ir biologinę A. Šopenhauerio valios interpretaciją bet ir suteikė jau naują „valios gyventi“ prasmę.
3. Beje tokių požiūrį galima suprasti ir kaip griežtą fenomenologijos kuri iš pradžių stengėsi būti laisva nuo prielaidų kritiką.
4. Be to čia reikia nepamiršti kad pavyzdžiui jusliškai suvokiamų dalykų kaip tokių fenomenologinė refleksinė skaida nebūtinai turi sutapti su to objekto jusline eksplikacija vykstančia jusliniame suvokime.
5. Transcendentalijų negalima apibrėžti nes apibrėžiant būtina nurodyti giminę ir rūšies skirtybę kitaip tariant mąstyti kategorijų ribose.

6. Taigi nors metafizinės esaties sąvoka atsiriboja nuo materialių daikto savybių tačiau jų neatmeta.
7. Viena vertus jos nurodo dievišką pamatą kita vertus per jas atsiveria dieviškoji gamtos ir žmogaus prigimtis.
8. Matyt ne veltui vartojamas posakis kad visi esame lygūs ką tik gimę.
9. Siela yra pagrindinis skirtumas tarp žmogaus ir gyvūno taigi visai įmanoma kad tai pats svarbiausias skirtumas tiksliau žmonės skiriasi savo poelgiais kuriuos padaro dėl savo valios ar patyrimo stokos galų gale visos šitos mano išvardytos poelgių priežastys ir sudaro sielos darną. Vadinasi siela padaro žmones skirtingus.
10. Mano manymu kūnas yra tik daiktas tarpinė stotelė vienam iš sielos gyvenimų. Tai tarsi laikina gyvenamoji vieta pavyzdžiui kaip kiautas sraigėi.
11. Anot Nyčės kol žmogus nepradėjo ieškoti moralės tol jis buvo moralus.
12. Istorikų duomenimis filosofija pradėjo formuotis Kinijoje Indijoje ir Graikijoje maždaug prieš 3–2,5 tūkst. metų.
13. Išmintis o ji buvo tapatinama su žinojimu apskritai pripažįstama aukščiausia dorybe.
14. Tiesa Demokritas matyt nesutiko su tais mąstytojais kurie manė kad jutiminiai savybių suvokimai visiškai sutampa su realiai esančiomis savybėmis.
15. Kaip jau buvo minėta atomizmo teorijoje ugnis susideda iš mažų sferiškų atomų taip pat ir siela.

2.5. Parašykite reikalingus skyrybos ženklus šiuose sudėtinuose sakiniuose:

1. Visa kas turi buvimą yra esatis.
2. Paskatos kurios verčia naudotis ištekliais yra skirtingos.
3. Tad kas yra teisūs pagonyns kurie gina tai kas jiems šventa ar krikščionys kurie kalaviju neša savo tiesą?
4. Pagrindinė priežastis kodėl šis žmogus tapo išdaviku yra ta kad jis savo gyvenimą norėjo visiškai pakeisti.
5. Pradžioje jis apanka ir negali patikėti tuo ką mato.
6. Ar žmogus kuris jaučiasi laimingas norės visko atsisakyti?
7. Raginimas įsigilinti į save įsiklausyti savo vidinio balso pažinti save ir suprasti koks tu ir koks tavo vaidmuo yra pirminis ir esminis patarimas.
8. Dievas negali nurodyti žmogui kuriuo keliu eiti.
9. Viskas ką žmogus mato apčiuopia ir jaučia yra dharmakaja.
10. Pirmoji reikšmė apima tik žmonių pasauly kuriame įvairūs su žmonių santykiais susiję reiškiniai vertinami protu valia ir sąžine.
11. Metafizinis gėris išlieka tol kol išlieka konkretus esinys nes transcendentine prasme gėris tapatus buvimui arba Tomo žodžiais tariant gėrio yra tiek kiek yra buvimas.
12. Augustinui rūpi ne tiek įrodyti Dievo buvimą kiek atskleisti aukščiausiąjį būties pamatą. Nors jis slypi jusliniuose esiniuose yra savaiminė būtis. Kadangi ji yra aukštesnė reikia lavinti dvasią tam kad pamatytume šią viršjuslinę duotybę.
13. Tai pirminis gėris už kurį nėra nieko geresnio ir aukštesnio.
14. Visa kas juda yra judinama kito. Kadangi tai negali tęstis iki begalybės turi būti pirmasis judintojas kurio niekas nejudina.

15. Kadangi žmonių sielos skirtingos jų norai skirtingi talentai skirtingi net kūnai skiriasi tai ir skirtingi žmonių gyvenimo būdai jų likimai.
16. Iškilo klausimas dėl kokios priežasties siela taip elgiasi.
17. Laimę galima pasiekti tik tada kai sielos ramybės netrikdo joks geismas.
18. Ten kur tvyro dvasinė priespauda filosofija merdi.
19. Taigi daugelyje knygų tvirtinimas kad filosofija neturi savo objekto švelniai tariant yra nesusipratimas.
20. Objektas yra tai į ką plačiausia prasme mokslininkai menininkai ideologai teologai ir filosofai nukreipia savo pažintinę veiklą.
21. Paskutinė žinojimo atrama yra pojūčiai ir už viską ką protas duoda pažinimui jis galų gale yra dėkingas jutimams.
22. Pripažindamas kad atomų ir jų pavidalų yra be galo daug jis manė jog ugnis ir siela susidaro iš tų atomų kurie turi rutulio formą.
23. Visi regimi kūnai kaip ir neregima siela yra laikini jie atsiranda ir išnyksta. Bet juos sudarantys atomai yra amžini kinta tik jų padėtis ir išsidėstymo tvarka.

2.6. Parašykite reikalingus skyrybos ženklus:

1. Kas atsakingas už mūsų likimą mes patys darydami atitinkamus sprendimus ar už mus tai atlieka kažkas kitas?
2. Kraurus tikėjo jog anksčiau ar vėliau krikščionys pasieks savo; klausimas kurioje pusėje jis bus kai tai atsitiks.
3. Morfėjus siūlo tiesą tačiau kokia ta tiesa nepasako.
4. Jis taip pat buvo „aklas“ nematė tiesos tačiau tikėjo kad gali praregėti.
5. Ir nesvarbu ar tai yra žmogus ar kažkas kita.
6. Viskas kas kenkia tikėjimui turi būti sunaikinta. Nesvarbu kokiais būdais.
7. Gana sunku objektyviai nustatyti kas yra kas.
8. Kitaip tariant grįžo sūnus paklydėlis.
9. Kas sąmoningai išgyvenama yra fenomenai pavyzdžiui supratimas užuojauta meilė.
10. Tai kas egzistuoja savaime yra ir turi būti didesnis negu tai kas egzistuoja tik intelektualė.
11. Atsakyti į klausimą kokią įtaką kultūrai daro filosofija nėra parasta.
12. Mokslininkas nekelia klausimo jeigu į jį negalima pateikti atsakymo empiriškai. Tokio klausimo pavyzdys gali būti klausimas ar pasaulis yra amžinas ar begalinis. Mokslininkai tokio klausimo ir nekelia. Filosofas kaip tik ir kelia tokius klausimus į kuriuos joks mokslas savo metodais negali atsakyti.
13. Kaip produktyvus mokslininkas ir mąstytojas jis beveik pusšimtį savo gyvenimo metų atidavė aktyviai veiklai.

2.7. Parašykite reikalingus skyrybos ženklus šiose filosofų darbų ištraukose:

1. Žinome kad kiekvieną daiktą kiekvieną gyvą būtybę galima priskirti tam tikrai rūšiai ir kiekviena rūšis turi tam tikrų ypatybių. Tą patį padaro Sokratas ir jo pašnekovai visų pirma sielą priskiria neregimai rūšiai „siela labiau už kūną panaši į neregimą rūšį o kūnas į regimą“. Tam tikriausiai pritarų kiekvienas nes tai yra akivaizdu kūną galime matyti apčiuopti o sielą

vargu ar galime apie ją galime tik mąstyti įsivaizduoti arba lyginti su kitais neapčiuopiamais dalykais kuriuos įsivaizduojame esančius nors niekad nesame lietę (pavyzdžiui meilė neapykanta ar pavydas). <...> Sokratas taip pat prabyla apie „sielų atvaizdus“ vaiduoklius kurie žmogui tam tikru būdu yra pažįstami reiškiniai nes nemaža dalis teigia mačius gyvenime kažką tokio ko jie negali paaiškinti kas kelia šurpulį ir verčia susimąstyti jog galbūt mes gyvieji toji regimoji rūšis vis dėlto esame ne vieni. Ir tai mano manymu tampa puikiai sielos nemirtingumo įrodymo dalimi kadangi kažkas egzistuoja šalia mūsų kitaip nekeltų mums klausimų ir neverstų smalsiojo žmogaus susimąstyti. <...> Įrodyti sielos nemirtingumą padeda ir tai jog siela palikdama kūną Sokrato manymu turi ir tam tikrą pasirinkimą kuris yra glaudžiai susijęs su praeitu jos gyvenimu. Pateikiama reinkarnacijos galimybė: „... jos klaidžioja kol geisdamos neatsiliekančio savo palydovo kūniškojo prado vėl uždaro save į kūną: o užsidaro jos reikia tikėtis į tokį kūną koks atitinka jų gyvenimo siekį“.

2. Apžvelgus Aristotelio biografiją bei jos faktus norėtusi trumpai aptarti jo filosofijos bruožus. Filosofija tuo metu buvo suprantama kaip „tiesos pažinimas“ trumpiau tariant filosofija buvo suprantama plačiąja prasme. Dėl Aristotelio tyrinėjimų filosofija taip išplėtė savo apimtį kad pasidarė aktualus jos skirstymo klausimas. Tokį skirstymą pradėjo pats Aristotelis pirmiausia atskyręs logiką kaip pagrindinę discipliną o paskui padalijęs filosofiją į dvi dideles dalis teorinę ir praktinę. Praktinėje filosofijoje jis skyrė dvi svarbiausias sritis etiką ir politiką o teorinę filosofiją padalijo į tris dalis į fiziką, matematiką ir pirmąją filosofiją. Labai išplėtojęs logiką Aristotelis ją ėmė traktuoti kaip atskirą dalyką. <...> Didelis darbštumas ir didis protas nesuinteresuota tiesos meilė ir visų gyvenimo pastangų sutelkimas į mokslinę veiklą sugebėjimas organizuoti darbą ir įtraukti žmones į bendrą veiklą pagaliau palankios išorinės sąlygos ir nepriklausomybė visa tai buvo būtina kad būtų sukurtas toks didingas dalykas kaip Aristotelio mokslas.
3. Apskritai visą Dekarto filosofiją galime vadinti tam tikru dualizmu nes jis pripažįsta dvi nekintančias substancijas sielą ir kūną. Taigi pasaulyje egzistuoja dvi substancijos mąstančioji ir tįsioji siela ir kūnas. Jų prigimtis iš esmės skirtinga. Kūnai yra tįsūs bet neturi sąmonės o siela sąmoninga bet užtat netįsi. Tai du atskiri pasauliai. Šios substancijos visiškai tarp savęs nesusiliečia ne tik neorganiniai kūnai bet netgi gyvūnai esą tik kūniškos prigimties jie turi kūnus bet sielų neturi. Esama tik vienos išimties tik vienintelio atvejo kai abi substancijos susijungia tai žmogus susidedantis iš sielos ir kūno. Žmogaus kaip ir gyvūno kūnas esąs automatas bet šiame automate gyvena siela. Žmogaus elgsena sudaranti įspūdį kad jo siela ir kūnas yra ne tik susiję bet ir vienas kitą veikia tačiau Dekarto prielaidos neleido manyti kad siela ką nors galėtų pakeisti kūniškuose procesuose o kūnas dvasiniuose.

2.8. Ištaisykite skyrybos klaidas:

1. Naujos filosofinės sistemos kritikuojančios ankstesnes, nėra pažangesnės: filosofinė kritika nepaneigta galutinai.
2. Daugiausia, naudotasi A. Maceinos knygomis, bei internetinių šaltinių duomenimis.
3. Teigiama, kad kelias į Dievą yra arba metafizinis arba religinis.
4. Toje pačioje knygoje yra analizuojama ir žmogaus, kaip Dievo rūpesčio tema.
5. Autorius labai gražiai aprašo kas yra žmogus gamtos šviesoje, visuomenės šviesoje, ir koks jis yra Dievo šviesoje.
6. Taigi, kaip matome A. Maceina aukština Dievą, ir nurodo jo prasmę koks jis yra.

7. Nuo pačių žmonių priklauso santvarka esanti jų valstybėje, todėl norėdami ją pakeisti, visų pirma turėtų pakeisti pačius save.
8. Ko gero derėtų išskirti paskutinį, 2005 m. išleistą beveik tūkstančio puslapių apimties darbą – *Niekis ir esmas*.
9. Blogis nors ir labai reliatyvi sąvoka, dažniausiai laikoma kaip kažkas nepageidautina, bet iš tikrųjų atlieka tobulinančiojo funkciją.
10. Deja Lukanas „Farsalijos“ poemos autorius buvo įtartas dalyvavęs Pisono sąmoksle prieš Neroną, ir drauge su tėvu pasmerktas mirti.
11. Kad ir kur mes būtume, atstumas tarp to, kas dieviška ir to kas žmogiška, yra tas pats.
12. Net tokios grynai Aristotelio sukurtos sąvokos kaip tikslas, siela, dievas, buvo atitinkamų Platono sąvokų transformacija.
13. Geriausi Aristotelio metafizikos sumanymai – transcendentalinio dievo ir transcendentinio proto teorija, teologinė gamtotyra, ir teologinė etika atsirado būtent šioje epochoje.

3. TARTIES IR KIRČIAVIMO PRATIMAI

3.1. Taisyklingai perskaitykite žodžių junginius, ypač atkreipkite dėmesį į ilgųjų balsių tarimą:

Anapus realių daiktų; išvada apie sąvokinių santykinumą; Anaksagoras vadovavosi „sąmonės slenksčio“ principu; suvokimo priklausomybė; drąsus metafizinis sumanymas; tai pasakytina ir apie medžiagos teoriją; tikrosios tiesos pažinimo problema; vartotojo nuomonės sąvoka; nebeskiria šešėlių iliuzijos nuo realių daiktų; kūrybos pobūdis; moralinis nuosmukis; dialogas apie dorovę; dualistinė Platono filosofija ir idėjų teorija; idealios visuomenės koncepcija; tai viena autentiškiausių platonizmo atmainų; Aristotelio šalininkai; autorius apžvelgia istorinį ugdymo vystymąsi; kuklumas tapo dorybe; transcendentinių, žmogaus proto neapbrėptųjų tiesų visuma; mąstytojo kūrinys; kūno ir sielos problema; absoliučiai nuo kūno atsietą sąmonę; žmogaus kūnas suvokiamas kaip mašina; loginė regimybė; baigtinė padarinių ir priešasčių, sąlygų ir vedinių virtinė; kalbant apie minėtąsias kryptis; religijos filosofiją; šviesos metafiziką.

3.2. Taisyklingai išstarkite tarptautinius žodžius. Kur reikia, tardami įterpkite priebalsį j:

Aksioma, bibliografija, biblioteka, diakonas, dialektas, inicialai, interviu, jubilias, kapejonas, konfidencialus, memorialas, oficialus, racionalus, socialinis, specialus, triumfas, variacija.

3.3. Taisyklingai perskaitykite priebalsių sandūras:

Užsienis, pusšimtis, užsuko, išsiskyrė, išsinešė, išsisuko, pusšesto, užžėlė, pavyzdžiui, senamiesčio, skaisčiai, išsivaduoti, kęsdavo, siųsdavo, išsaugoti, parašymas, rūpesčių.

3.4. Taisyklingai perskaitykite šią teksto ištrauką (iš *Metzlerio filosofų žinyno*):

Apie filosofą Jamblichą (gimė apie 240–245 m. po Kr. Chalkidėje, mirė apie 325 m. po Kr).

Jaunesnieji neoplatonikai išreiškė savo didžiulę pagarbą Jamblichą pavadinę „dieviškuoju“. Tokiu būdu jie pagerbė žmogų, kuris pats daręs stebuklus bei glaudžiai kontaktavęs su dvasiomis, ir mąstytoją, kurio įsitikinimu visas būtis ir gyvenimo sritis apima ir persmelkia dieviškoji sritis.

Apie Jamblichio gyvenimą nedaug ką tikra galima pasakyti. Aleksandrietis peripatetikas Anatolijas, kuris studijavo pas platoniką Longiną, laikomas tikruoju Jamblichio mokytoju. Tai, kad Anatolijas maždaug nuo 270 m. Cezarėjoje buvo vyskupas, šio manymo nepaneigia. Juk Eusebijas liudija, kad ir Origenas turėjęs mokinių, kurie visai nebuvo krikščionys. Manoma, kad Jamblichas galėjęs mokytis Dafnėje prie Antiochijos, o tuoj po to Apamėjoje, kurią II a. Numenijas, o III a. Plotino mokinys Amelijas buvo pavertęs filosofijos studijų centru. Anatolijas pažadino Jamblichio susidomėjimą Aristotelio veikalų komentavimu. <...>

Pagrindinis Jamblichio veikalas *Pitagorininkų teiginių rinkinys* tikriausiai yra mokymosi reikalams skirtas įvadas į filosofiją. Jis padalintas į dešimtį knygų, iš kurių yra išlikusios tiktai keturios <...>.

Neoplatoninę hipostazių teoriją Jamblichas modifikuoja ir toliau susistemina įjungdamas į ją naujas triadas. Čia jis tarp aukščiausiojo prado ir žmogaus sielos įterpia daug tarpinių esybių. Pridėdamas kokią nors tarpininkaujančią instanciją tarp negalinčių dalyvauti ir dalyvaujančių veiksmų, Jamblichas platonizmo mintis pritaiko kartu ir vienio – proto – sielos – kūno pakopoms, ir tam ontologiniam santykiui, kuris turi būti tarp jų.

3.5. Sukirčiuokite žodžių junginius:

3.5.1. Prigimtinė logika; filosofijos doktrina; esamas modelis; meno samprata; absoliutus lemiamas kriterijus; Platono olos analogija; antikos filosofas; gimė aristokratų šeimoje; Atėnų (1) poetas; Platono įsteigta filosofijos akademija; Greimo semiotika; dalyvavo valstybės (1) politiniame ir kultūriniame gyvenime; Sokrato mokinys; veikalas „Sokrato apologija“; Italijoje susipažino su Pitagoro darbais; Sirakūzų (1) valdovas (2); nevaržoma demokratija; ydingiausia valdymo forma (1); ši santvarka grindžiama teisingumu (2) ir protu (2), gėrio (2) idėja (1); Dekarto dualizmas; besaikis valdžios ir turtų (2) troškimas; šie dialogai (2) tarsi dedikacija Sokratui; retorikos, hedonizmo ir egoizmo kritika; sielos (1) nemirtinumas; egzistuoja amžinajame kosmose; mistinė, religinė interpretacija; paradoksalią mintį (2); aktyviai (2) veiklai; šios idėjos (1) nesulaukė atgarsio tuometinėje Graikijoje; pirmasis pasekėjas (1); tuo metu vyraujanti filosofinė srovė; tautiškumo pamatai; ilgą (3) laiką ją veikalai Lietuvoje buvo mažai žinomi.

3.5.2. Universitete (2) studijavo filosofiją ir pedagogiką; įžanginis žodis (2); teorinis lygmuo; išskyla klausimų (1); kultūrologija ir socialiniai klausimai (1); gyvenimo kelio pakopos (1);

pasidarė Kristaus sekėjas (1); idealistinės ir spekuliatyvios (2) tiesos sistemos; kelia uždavinį rasti pamatą bendrai (4) kalbai; švietimo forma (1); teisinė santvarka; tai koncepcija, kuri nukreipta prieš Kanto dualizmą; tapmas ir būtis; viduramžių scholastika; pasidarė aktualus naujaisiais laikais; veikimo būdų (2) visuma; prigimtinės teisės (1) tradicija; klasikinė logika; tiesos teorija; analogijos būdu; regimas vaizdas; valstybės (1) santvarkos: monarchija, aristokratija, politija, despotija, oligarchija, demokratija; veikla ir praktika; vertybių (1) ginčas (2); Vienos (1) būrelis; dvasios laisvė.

3.6. Remdamiesi priešpaskutinio skiemens priegaidės taisykle ir pateiktais atraminiais žodžiais, sukirčiuokite:

Galimybės – galimybes, aspėktas – aspektu, idealiūs – idealų, valstybė – valstybe, kultūrą – kultūrą, dialogas – dialoge, blogybės – blogybė, protėstas – protestu, materializmą – materializmas, egzistuoja – egzistuoja, pažinimas – pažinimu, siela – sielas, suprataū – suprato, ūdą – yda, platonizmas – platonizmu, laikūs – laikas, Demokrėtas – Demokritu, amžininkas – amžininkus, teorija – teorijas, paradoksas – paradoksus, motyvas – motyvus, daugialypiūs – daugialypis, universitėtas – universitete, Maceiņą – Maceina, perspektyvą – perspektyva, dėjo – dėjau, problėmos – problema, absoliūtas – absoliutu, absurdas – absurdus, indivėdas – individus, konkretybė – konkretybes, pakeičia – pakeičiu, dvasià – dvasią, gamtą – gamtą, tapatybė – tapatybe, pažino – pažinau, dėsnis – dėsnius, reikišmė – reikišmes, pažinimas – pažinime, ženklas – ženklus.

3.7. Sukirčiuokite šiuos asmenvardžius, pasakykite vienaskaitos įnagininką:

Seneka, Antanas Maceina (2), Platonas, Sokratas, Plotinas, Anaksagoras, Erazmas Roterdamietis (2), Euripidas, Aleksandras Heilzietis (2), Anaksimandras, Aristotelis, Avicena, Euripidas, Grigalius Nisietis (2), Hesiodas, Karlas Jaspersas, Franzas Kafka (1), Lukrecijus, Numenijas, Stasys Šalkauskis, Vydūnas (1).

3.8. Pasakykite šių žodžių vienaskaitos įnagininką ir daugiskaitos galininką, sukirčiuokite:

Metodas, semestras, hipotezė, docentas, prodekanas, kabinetas, objektas, katalogas, dialogas, konkursas, klausimas, idėja, problema, struktūra, pedagogas, atomas, dokumentas, paragrafas, argumentas, predikatas, teologas.

4. LEKSIKOS IR ŽODŽIŲ DARYBOS PRATIMAI

4.1. Raskite ir ištaisykite klaidas, paaiškinkite, kokiam tipui jos priskirtinos:

1. Valstybės įsigalėjimas tautinės savimonės eigoje apsprendžia ir tautinio auklėjimo esmę.
2. Toks metodinis reikalavimas įtakoja ir fenomenologijos stilistinius ypatumus.
3. Tik tikėjimas gali sukurti žmogui pilnavertį gyvenimą.
4. Taipogi F. Nietzsche vertina Herakleito konkretumo, intuityvaus mąstymo siekį.
5. Padėčiai pakitus į blogąją pusę, žmonės labiau dėmesį kreipia ne į dvasines vertybes, bet daugiau į materialines.
6. Nauja kova iššaukia naujus didvyrius.
7. Ši Herakleito idėja susišaukia su Ksenofano suformuota vienio teorija, esą viskas sudaro vieną visumą.
8. Jo pasisakymuose minimas pomirtinis pasaulis.
9. Herakleitas visai paprastai išsireiškia, jog žmonės negalėtų suprasti teisingumo, jei nebūtų patyrę teisingumo.
10. Prie vieningos nuomonės sielos klausimu nebuvo prieita.
11. Ši knyga vertinama nevienareikšmiai.
12. Tam tikrų žmonių nelaikymas piliečiais priklauso nuo valstybės santvarkos, pavyzdžiui, oligarchijoje piliečiais nelaikomi samdiniai (nes dalyvavimą valdyme įtakoja turto cenzas), demokratijoje – vergai ar žmonės, kurių motina nebuvo pilietė. Nėra valstybės, kur ir vaikai būtų pilnateisiais piliečiais.
13. Filosofiją grindė iš problematikos pozicijų, kuri pastoviai evoliucionavo nuo konkrečių veiksmų prie struktūros ir istorijos tipų.
14. Viskas pasaulyje yra tarpiai susiję.
15. Herakleitas galėjo sąmoningai panaudoti žodį „karas“ tik dėl to, kad ši tiesa būtų ne tokia akivaizdi.
16. Abu Senekos broliai savo mokslo metus buvo pašventę iškalbos meno teorijai ir praktikai.
17. Platonas siekia išsiaiškinti teisingumo problemą, tačiau pradėjęs ją analizuoti neišsitenka šios etinės problemos rėmuose ir paliečia beveik visas pagrindines filosofines problemas.

18. Sąmonės akto akivaizdžią temą supa mažiau akivaizdus, neryškus tematinis laukas.
19. Į tokį klausimą vienareikšmiško atsakymo pateikti negalime.
20. Net ir gyvenimiška patirtis parodo, kad žmogus dažnai pasimoko tik iš savo klaidų, kurios taip dažnai sukelia nemalonumų, kuriuos turbūt būtų galima traktuoti kaip blogį.
21. Prieš kelerius metus šie atributai tapo netgi informacinės laisvės ar snobiško gerbūvio simboliu.
22. Šitos idėjos pažiniminė vertė tampa labai problematiška, kaip tai parodė vėlesnė Hume'o kritika.
23. Jei Hume'as visą sąmonę padaro paskui viena kitą sekančių percepcijų suma, tai klausimas, liečiąs reliacijas, ryšius (santykius) tarp turinių, įgauna ypatingai didelę svarbą, nes kiekvienas pažinimas yra pagrįstas kaip tik santykiu.
24. Tarnystė dievams visur persipina su tikrove ir net ją užtemdo.
25. Vietoj argumentų Platonas plūstasi, laisvę tapatina su neteisėtumu, išsilaisvinimą — su palaidumu, o lygybę prieš įstatymą — su betvarke.
26. Iki 1760-tųjų metų Kantas užsiima ypač gamtamokslio problemomis, jo raštai pašvęsti matematikos ir fizikos pagrindinėms sąvokoms sukurti.
27. Jėga, galinti sustabdyti šuoliais lekiančią instrumentinio proto hegemoniją, yra savalaikė demokratinė iniciatyva.
28. Būta rašytojų, praktikavusių to paties kūrinio pakartotiną dedikavimą skirtingiems asmenims.
29. Toks pasisakymas būtų retorinis gestas su politiniais, ideologiniais arba pabirai oportunistiniais motyvais.
30. Šio preliminarinio atsakymo dinamiką lėmė stipriai pabrėžtas kontrastas tarp „modernybės“ sąlygų ir „organiško“ pasaulio.
31. Prieš imdamiesi savo kasdienių reikalų, modernūs žmonės įprato sudalyvauti lenktynėse visose kultūros gyvenimo srityse, pradėdant politika, baigiant teatru ir viskuo, ką tik galima įsivaizduoti.
32. Weberis manė, kad šis projektas yra patrauklus, netgi žavus, kai jo prisilaikoma nuosekliai, tačiau jis tėra tik beviltiškas savęs apgaulinėjimas, kai jį sukompromituoja moderniojo politinio ir socialinio gyvenimo reikalavimai.

33. Koks bus konkretus istorijos paveikslas, esą priklauso nuo žmogaus asmenybinio ir socialinio pasirinkimo.
34. Esu įsitikinęs, jog tai, kad ši tema tokia nuvalkiota, slepia painiavą, jog mes iš tikrųjų nesu-
prantame mus neraminančių permainų.
35. Antrasis žinojime glūdintis pavojus yra nenumaldomas ir nedievobaimingas žingeidumas.
36. Gyvenimas nebūna vien juodai baltas.
37. Visa ko vienis yra transcendentiškas; galutinė tikrovė nėra betarpiškai prieinama, o linkusi
slėptis.

4.2. Raskite ir ištaisykite šiuose sakiniuose esančius semantizmus:

1. Filosofiniame tyrime mokslas tampa vieninga sistema, tačiau mokslą vienija ne objektai, o
terminų vieningumas.
2. Filosofas skaito, kad istorikas turi vertinti ne pats save, o, stebėdamas įvykius iš šalies, iš
šalies turi juos vertinti.
3. Prieš pradėdami analizuoti idėjas, kuriomis galima atsakyti į šį iššūkį, verta žengti dar vieną,
galutinį, samprotavimo žingsnį – įsigilinti į socializmo plonybes.
4. Antrasis, pakeistas „Grynojo proto kritikos“ leidimas pasirodė 1787 metais. Po šios „Kritikos“
greitai seka visa eilė kitų veikalų.
5. Jis išsilavinęs žmogus, vyras, tėvas, net nepaprastai gabus valdininkas, gerbiamas tėvas, su
visais maloniai apsieinantis.
6. Daugelis vaizduojamų ištvirkėlių yra jaunuoliškas perlenkimas, bet Viduramžių studentai
sukūrė bohemiško gyvenimo tradiciją, iki pat šių dienų susilaukiančią sekėjų.
7. Pirmojoje „Sprendimo galios kritikos“ dalyje, kuri pašvęsta estetikai, Kantas bando grožio
sąvoką kaip galima griežčiau atidalyti nuo giminingų vertybių sąvokų.
8. Tačiau savo darbą dirbantis matematikas šiuos principus tiesiog priima kaip savaime supran-
tamą prielaidą ir jų pilnai neįsisąmonina.
9. Kai akcijos momentas žinomas iš anksto, tikslinės grupės parinkimas, kaip taisyklė, vyksta
dviem etapais.
10. Šie mąstytojai dažnai suplakami su tradiciškesniais fenomenologais, patalpinant juos ben-
droje „kontinentinės filosofijos“ rubrikoje.

11. Suskystinimas, taigi ir sutirštinimas, reiškia tik pavidalo pakeitimą, kurį iššaukia įsiskverbė bei iš dalelių tarpų pasišalinę kūnai.
12. Dominavimas mus paperka vien tuo, kad galime gauti daugiau norimų dalykų, kad jis paglosto mūsų jėgos jausmą.
13. Jos nejaudina intelektualiniai ar moksliniai argumentai, kurių ji negali suprasti; ją paveikia tik grubūs ir stiprūs jausmai, tokie kaip neapykanta, fanatizmas ir isterija.
14. Šiuos žodžius gali patvirtinti sekanti citata...
15. Tai yra sprendimas apie teisingą elgesį, teisingumą, ilgalaikį interesą arba visuotinę gerovę.
16. Šioje knygoje rašoma apie tai, kaip pakelti savo dvasinį pasaulį į naujas aukštumas, pakeisti niūrią kasdienybę į nekasdieniškus nuotykius, taisyklingai siekti tikslo ir nesižvalgyti į šalis.
17. Šioje dalyje idėjos sąvoka sutinkama kiekvienoje temoje.

4.3. Pasakykite šių tarptautinių žodžių lietuviškus atitikmenis:

Akcentuoti, absurdas, defektas, ego, harmoningas, konfliktas, moralė, periodas, progresas, realybė, adekvatus, absoliučiai, devizas, garantuoti, optimalus, retorika, kompromisas.

5. GRAMATIKOS PRATIMAI

5.1. Raskite ir ištaisykite morfologijos klaidas:

1. Gamyba visada yra tik gamyba dėl rezultato, o ne pačio kūrinio.
2. Nepasiduokite laikinam.
3. Direktoriai bei mokytojai turėtų keisti mokyklose ne tik mokymo sistemą, bet ir patys save, kad mokykla iš biurokratinės organizacijos virstų klestinčia besimokančiųjų bendruomene.
4. Vien sanskrito kalbos gramatikos reikia mokintis septynis metus.
5. Disertacijos konsultantas – profesorė Jonaitienė.
6. Baigusi studijas Lina įgis humanitarinių mokslų bakalaurės laipsnį.
7. L. Mažutienė eis prodekanės pareigas iki konkurso.

8. Per pirmuosius du metus studentai turi išmokti sistemiskai mąstyti.
9. Suaugusių mokymo centras.
10. Aštuoniasdešimtaisiais Lietuvos gyvenime įvyko esminių pokyčių.
11. V. Jonaitis yra vienas iš mažiausiai žinomų filosofų.
12. Būtent šis kūrybos vargus įprasminantis procesas ir yra vertingiausias bei labiausiai trokštamas atlygis.
13. Logikos mokslą sudaro daug teorijų. Pati paprasčiausia ir labiausiai žinoma yra teiginių logika, nagrinėjanti teiginių loginius ryšius.
14. Manau, kad šis sprendimas optimaliausias.
15. Kas įvyktų, jei laiku nebūtum pristatęs darbo?
16. Baiginėju savo kursinį darbą, dar reikia sutvarkyti išvadas.
17. Kai reikia, nutraukite pasisakantįjį.
18. Jei turėtumėte nors vieną originalią idėją ar interpretaciją, gautųsi labai geras esė.
19. Paskutinioji A. Maceinos knyga yra „Jobo drama“.
20. Galima skirti ankstyvąjį, vidurinįjį ir vėlyvąjį Platono kūrybos laikotarpį.
21. Nepradėkite rašyti darbo paskutinę savaitę; darbas nepasirašys per vieną dieną, ypač jeigu norėsite parašyti gerą darbą.
22. Taip teigti yra keleta priežasčių.
23. Vienu metu evangelikai ir krikščionys fundamentalistai pasyviai sėdi politinių kovų nuošalyje, o liberalūs krikščionys aktyviai kovoja; po kelių metų jie keičiasi vaidmenimis.
24. Patirties samprata – kad ir kaip atrodytų paradoksalu – man rodosi priskirtina prie mažiausiai aiškių, kokias turime.
25. Minimaliausia taisyklės modifikacija keičia žaidimo savastį.
26. Pirmasis tomas buvo parašytas per ketveris metus ir 1819 m. išleistas 800 egzempliorių tiražu kartu su priedu „Kanto filosofijos kritika“.
27. Besistengdamas paryškinti savo mokslo plusus, Leibnizas griebiasi tada mėgiamo palyginimo.
28. Šio esė tema būtent ir yra ryšys tarp absurdo ir savižudybės, nustatymas ribos, ties kuria savižudybė tampa išėjimu iš absurdo.

5.2. Raskite ir ištaisykite sintaksės klaidas:

1. Induizme samsaros ratą sudaro šeši pasauliai, kuriuose žmogus po mirties gali atgimti, priklausant nuo jo nuopelnų praėjusiame gyvenime.
2. Be *anatman* sąmonės suvokimo nirvanos pasiekimui taip pat reikalingos ir *šunjatos* (tuštumos) koncepcijos įsisavinimas.
3. Aristotelio tyrinėjimų dėka filosofija taip išplėtė savo apimtį, kad pasidarė aktualus jos skirstymo klausimas.
4. Tokią aiškią ir ryškią struktūrą turi žinios, įgytos proto pagalba.
5. Kad tai išsiaiškinti, reikia žinoti pačią pirminę priežastį, kuri yra begalybės pabaigoje.
6. Vieni filosofai teigia, kad siela – tai grynai materialus kūnas, tuo tarpu kiti tvirtino, kad siela – tai idealybė.
7. Apibendrinant norėčiau pasakyti, kad filosofija neišvengiamai priklauso žmogaus gyvenimo tėkmei, nes kiekvienas žmogus nuo pat gimimo yra pasmerktas filosofuoti. Tad visi žmonės savyje turi filosofavimo įgūdžius. Klausimų kėlimas, jų argumentavimas, problemų sprendimas tęsiasi visą žmogaus gyvenimą, tuo pačiu filosofija žengia šalia lyg šešėlis koja kojon.
8. Pažinimas pojūčiais, pasak Platono, yra netikras pažinimas, Platonas jį vadina *doxa*, arba nuomone, tuo tarpu pažinimas intelektu yra patikimas ir tikras, jį Platonas vadina *episteme*, t. y. tiesiog pažinimu.
9. Erns von Aster teigimu, būtent todėl „negalima atsieti viduramžių dvasinio gyvenimo nuo antikinio sąvokų ir formų pasaulio...“.
10. Timokratiško žmogaus dorybė bus negryna, nes protas pas jį yra susijungęs su mūzų menu.
11. Aristotelis prieina išvados, kad daugumos ar mažumos viešpatavimas yra antraeilis dalykas; svarbu, kad tai būtų naudinga žmonėms.
12. Ir po devyniolikos šimtmečių nuo šio filosofo mirties verta atkreipti dėmesio į jo raštus.
13. Novatas pasidarė labai geru deklamuotoju ir kalbėtoju.
14. Ši doktrina draudė valgyti mėsą, jos įtakoje Seneka tapo vegetaru. Tuo tarpu impera-

- torius Tiberijus buvo ištrėmęs iš Romos sekėjus tų svetimų religijų, kurios praktikavo pasninkavimą.
15. Norėjimo yra dvi rūšys, pirmoji rūšis baigiasi pačioje sieloje, o antrąją sudaro poelgiai, kurių rezultate gaunamas kūniškas įvykis.
  16. Žmogus ieško tiesos, o nepriima ją kaip duotąją.
  17. Fenomenologijos esmė tame, kad ji yra visų pirma metodas.
  18. Mes galime klysti nepaisant to, kaip pasitikinčiai ir užtikrintai galėtume patirti.
  19. Taigi fenomenologinis aprašymas būdamas refleksyviu imasi ne patyrimo daikto, bet daikto patyrimo.
  20. Būtent sandų sąmonės daro žmogaus sąmonę veiklia, nes jos nuolatos kontaktuoja su aplinka.
  21. Apibendrinant šį pranešimą norėčiau pateikti kiek platesnį bioetikos apibrėžimą.
  22. Kad išsiaiškinti šį principą, būtina nuspręsti, kas yra blogis ir gėris.
  23. Pažymą atsiųs dviejų dienų laikotarpyje.
  24. Šventieji kankiniai buvo teisuoliai ne todėl, kad tikėjosi atpildo, o nežiūrint į tai, kad jie atpildo nesitikėjo.
  25. Filosofškai mąstyti žmogų privertė tokios savybės, kaip sugebėjimas stebėtis, abejoti, kentėti, o taip pat mirties baimė.
  26. Mano kursinis darbas dar tik kūrybos stadijoje.
  27. Atstovas jau kitos filosofijos krypties buvo Sokratas.
  28. Vis tik, ką reiškia kalbėti argumentuotai?
  29. Tinkamas bendravimas visada duos teigiamus rezultatus.
  30. Šiandien noriu papasakoti apie egzistencializmą ir tuo pačiu apie vieną žymiausių dvidešimto amžiaus mąstytojų Ž. P. Sartrą.
  31. Nežiūrint to, kad Baconas daug dėmesio kreipė į gamtos pažinimo priemones, jis vis dėlto niekuomet nesistengė įsigilinti į pačias gamtos mokslų problemas.

5.3. Pasirinkite skliaustuose esantį taisyklingą variantą:

1. Aprašymas nebylų patyrimą turi prakalbinti, o ne užmesti ant jo išraiškos tinklą, tačiau aprašymas (kartu; tuo pačiu) turi ir atsiliepti patyrimui.

2. Pokyčių jėgos laikomos neišvengiamomis ir svarbiomis (mokymuisi bei augimui; mokyti ir augti).
3. (Vertybėms kisti; Vertybių kitimui) įtakos gali turėti ne tik laikas ar žmogaus augimas, bet ir aplinkos veiksniai.
4. Kuo daugiau (žmonės turės; žmonėse atsiras) vilties, tuo daugiau bus ir pasitikėjimo.
5. (Iš principo; Principe) tai ne mūsų reikalas.
6. „Apskritasis stalas“ (jaunimo politikos įgyvendinime; įgyvendinant jaunimo politiką) vaidina bene svarbiausią vaidmenį.
7. Daugiausia įtakos (reguliuojant žmogaus teises; žmogaus teisių reguliavime) turi pati valstybė.
8. Aš jo niekada nemačiau (tokiu sugniuždytu; tokio sugniuždyto).
9. Turėjome atsiprašyti dėl įvykusios klaidos (renginio organizatorių; prieš renginio organizatorius).
10. Ir skaitytojui, ir profesionalui aišku, kad žurnalistas atsakingas (prieš savo sąžinę; savo sąžinei).
11. Daugelis čia pateiktų rezultatų gauti tik (dėka tų žmonių; tų žmonių dėka), kurie remia mokslą.
12. (Vietoj to, kad greitai apsisprendus; užuot greitai apsisprendus), buvo nutarta ilgiau pasvarstyti.
13. Mokiausi VDU (ir įgijau; įgydamas) filosofijos specialybę.
14. Gerumo akcijos rengėjai buvo nustebę, iš kur atsirado (tokių gerų žmonių; tokie geri žmonės).
15. Jis buvo apsėstas (mintimi; minties) atkeršyti už skriaudą.
16. Ar šiais laikais populiariu būti (geru ir sąžiningu; geram ir sąžiningam)?
17. Filosofiją turime naudoti tuo tikslu, dėl kurio ji atsirado: padaryti žmogų (protingesniu; protingesnį).
18. Platono teigimu, kiekvienas turi dirbti savąjį darbą, kad valstybėje nebūtų sumaištis, (o be to; be to), tik taip yra pasiekiamas idealios valstybės modelis.
19. Argumentas yra teiginių seka, kurios pabaigoje padaroma išvada, o ši išvada yra tai, ką buvo bandyta įrodyti (argumentu, argumento pagalba, argumento dėka).
20. Šio veikalo antrasis skyrius vadinasi „Apie idėjų kilmę“; (viso; iš viso) skyrių yra dvylika.
21. (Tokios išvados; tokią išvadą; prie tokios išvados) priėjau perskaitęs pirmąją traktato dalį.

6. BENDRI PRATIMAI

6.1. Išsaisykite klaidas šiuose sakiniuose:

1. Valstybė turėtų rūpintis žmonių charakterio grožiu, kurį apsprendžia jėgos ir saiko harmonija.
2. Bendradarbiavimo tikslas – žmogus, kuris mąstyty, veiktų ir gyventų vardan aukščiausių idealų.

3. Bloga valstybės santvarka įtakoja netinkamą jos piliečių būdą.
4. Filosofijoje tų pačių terminų ir sąvokų reikšmės dažnai skiriasi, priklausomai nuo individualaus autoriaus suvokimo.
5. Kad žmogus gyventų pilnavertį gyvenimą, jis turi pagal visuomenėje egzistuojančias amžinąsias vertybes kurti savo individualias.
6. Šioje vietoje susiduriame su problema bandant teisės normomis apibrėžti etiškai opias sritis.
7. Tam, kad atlikti sąmoningą ir racionalų veiksma, reikalinga valia.
8. Kiekvienas visuomenės narys turi būti aktyvus ir turi stengtis būti naudingas.
9. Valdantieji, norėdami įgyti kuo daugiau turtų, nuskurdina visuomenę, dėl to atsiranda vargšų, kurių tarpe gali pasitaikyti daugybė nedorelių.
10. Tik bendrų žmonių pastangų ir jų dorybių dėka galima rasti geriausią valdymo būdą.
11. Transcendentalijos ne apibrėžiamos, o apibūdinamos ir suprantamos metafizinės analogijos pagalba.
12. Ši citata ne tik konstatuoja faktą apie idėjų antraeiliskumą, bet ir parodo įspūdžių svarbą, t.y. jų, kaip pamato, rolę, lyderio poziciją.
13. Tai elementariausias pavyzdys, padarantis teiginį absoliučiai teisingu.

6.2. Suredaguokite šiuos tekstus:

1. Kazimieras Narbutas – tai lietuvių kilmės racionalistas, savo idėjas grindžiantis R.Dekarto filosofijos pamatais. Savo kūrinyje „Logika arba daiktų apgalvojimo mokslas“ šis filosofas kelia tikrosios tiesos pažinimo problemą, ir teigia, kad žmogaus joslės jį klaidina, kad tikrą tiesą randame pasikliaudami racionali protu ir logika.

Logika jam – tai mokslas, mokantis kaip pažinti tiesą ir išvengti klaidos. Mūsų siela yra tikroje esmė, kuriai būdingas racionalus mąstymas. K.Narbutas neneigia empirinio pasaulio egzistavimo, tačiau, kad racionali mastanti siela pažintų pasaulį, pagrįstą empiriniais dėsniais, ir nepadarytų klaidų, sielai reikia specialaus metodo. Žmogaus siela negali nuolatos neklisdama pažinti ją supančio pasaulio juslių ar nuojautos bei jausmų pagalba, todėl, kad šie dalykai yra atskiri nuo sielos pačios ir nuolatos ją klaidina. Todėl Narbuto filoso-

fijoje logika – tai būdas tolesniam sielos (proto) pasauliui pažinti tiesas ir empirinį pasaulį apskritai.

Pačią logiką K.Narbutas skirto į dirbtinę ir prigimtinę. Prigimtine logika vadina proto veiklą nesusijusią su taisyklėmis ir jų mokėjimu. Tokia logika yra žmonių įgimtas nuovokumas. Jo dėka žmonės sugeba pastebėti klaidas kitų teiginiuose, kalbėdami išlaiko teisingus laikus, nors ir niekad nesimokė logikos. Verta paminėti, kad Kazimiero Narbuto nuomone pasikliauti vien prigimtine nuovoka negalima, nes tokiu atveju žmogus rizikuoja nusižengti logikos taisyklėmis ir nerasti kelio į tiesą dėl savo paties nežinojimo. Tuo tarpu dirbtinė logika pasižymi konstruktyvumu, savokų skaidymu, analizavimu ir lyginimu, išanalizuotų sąvokų apjungimu ir panašiom savybėm, o visas tokio mąstymo procesas yra nusakomas tam tikromis taisyklėmis.

Kalbėdamas apie sprendimų priėmimo būdus K.Narbutas teigia, kad žmonės neturintys atitinkamų žinių (žmonės, priimančys sprendimus vadovaudamiesi intuicija arba prigimtine logika) nuolat daro klaidas, o taip pat jas daro tie, kas nesugeba sutelkti savo dėmesio į vieno klausimo sprendimą.

2. Žymiausias jo mokytojas buvo Atalas. Seneka iš pat pagrindų pasisavino stoicistinį jo mokslą ir džiaugėsi, girdėdamas, kaip jis smerkia žmonių ydas, gria neturtą, skaistumą, saikingumą. Matyt, jo įtakoje Seneka pasinėšė į asketišką gyvenimo būdą: atsisakė nuo minkšto guolio, vyno, kvepalų. Žodžiu, ėmė gyventi pagal stoicizmo steigėjo Zenono doktriną, kuri ir suformavo jo charakterį bei pasaulėžiūrą. Nors senesniame amžiuje atsisakė kai kurių šios filosofinės srovės griežtumų ir kraštutinumų, tačiau visą gyvenimą išlaiko papročių paprastumą, nežiūrint, kad tuo metu Romoje viešpatavo didžiausia prabanga ir dorinis palaidumas.

Turėdamas gerą pasiruošimą retorikoje, Seneka pasidarė advokatu Romoje. Netrukus jis vedė, bet žmona, kurios vardas nežinomas, anksti pasimirė, palikdama jam du sūnus: vienas jų mirė vaikystėje, kitas irgi tėvo nepragyveno.

3. Filosofijos istorija prasidedo apytiksliai prieš 1300 metų. Vieni įžymiausių filosofų kaip Platonas ir Aristotelis sutiko kad filosofijos šaltinis yra nuostaba. Filosofijos esmė yra pažinimas, o Platonas teigė, kad nuostaba verčia pažinti. Nuostaba sukelia susidomėjimą ar kitus panašius pojūčius kurie ir verčia mus pažinti tai kas mum sukelė nuostabą. Nustebe

mes meginsime apie tą objektą, reiškinį ar dar ka nors kas mus nustebino sužinoti daugiau ir domėsimės juo. Beje nuostaba gali pasireikšti įvairiausiomis formomis. Pavyzdžiui išgąščiu arba džiugesiu. Na tarkim kas nors mus taip išgąsdina kaip niekad iki šiol ir kartu mums sukelia begaline nuostaba, jei mes iki šiol nebuvo me to regėje. Bet kokia nuostaba mus paskatins eiti pažinimo link. Na ir kitas šaltinis vedantis mus pažinimo link yra dvejojimas. Filosofuojantis žmogus nuolat susimąsto, dvejoja, nes juliniai suvokimai, nulemti mūsų jutimo organų, kuriais mes pažystame pasaulį yra apgaulingi. Daugelis filosofų tikriausiai susimąsto ar yra toks tikrumas kuriuo nereikėtų abejoti? Beje dvejojimas taipogi padeda patikrinti tai ką žmogus mano žinąs.

Filosofija turi daug ištakų. Apibendrinant jas, galima pasakyti, kad jos visos glūdi mumyse ir kiekvienu atveju filosofija prasideda nuo viso žmogaus sukrėtimo, į kurį pasineriant ieškoma tikslo kaip išeities. Apskritai sunku pasakyti ar egzistuoja toks dalykas kaip filosofija. Juk kai žmogus mąsto, samprotauja, kažką apgalvoja ir po to šneka apie tai, sakoma, kad jis filosofuoja. Iš to išeitų, kad filosofiją vadiname kiekvieno individo polinkį mastyti, o galbūt filosofiją patiria tik atskiri individai linkę labiau įsigilinti į apmąstymus, norintys suprasti daugiau. Nes juk dauguma žmonių gyvena nesusimastydami kodėl jie taip gyvena ar dar dėl kažkokių dalykų kurie jiems atrodo nereikšmingi. Kogero galima teigti, kad jie nepatiria filosofijos. Filosofija yra meilė išminčiai, taigi siekiant įgyti išmintį reikia viską pažinti ir suprasti. Ir kogero tos išminties siekimą ir galima laikyti filosofija.

6.3. Išsiaiškite klaidas šioje ištraukoje. Paaiškinkite klaidų pobūdį:

Apžvelgus Aristotelio biografija, bei jos faktus. Norėtūsi ir trumpai aptarti jo filosofijos bruožus. Filosofija tuo metu buvo suprantama kaip „tiesos pažinimas“ trumpiau tariant filosofija buvo suprantama plačiąją prasme. Aristotelio tyrinėjimų dėka filosofija taip išplėtė savo apimtį, kad pasidarė svarbus jos skirstymo klausimas. Tokį skirstymą pradėjo pats Aristotelis, pirmiausia atskyręs logiką kaip pagrindinę discipliną, o paskui padalijęs filosofiją į dvi dideles dalis: teorinę ir praktinę. Praktinėje filosofijoje jis skyrė dvi svarbiausias sritis, etiką ir politiką, o teorinę filosofiją jis dalijo į tris dalis, į fiziką, matematiką ir pirmąją filosofiją. Labai išplėtojęs logiką, Aristotelis ėmė ją traktuoti kaip atskirą dalyką. <...>

O kaip gi Aristotelis nagrinėjo Būties problemą? Būties problema apleimai yra visos

filosofijos problematikos centras. Aristotelis laikėsi įsitikinimo, kad savaiminė būtis yra tik atskiri konkretūs dalykai. Tiesa, pagal Aristotelį būti galima suprasti įvairiai: kaip daiktų visumą, taip pat kaip savybių, bei įvairiausių pobūdžio santykių visumą. Tačiau iš visų šių kategorijų, tiktai daiktas yra substancija, o savybės kiekiai ir santykiai gali būti susiję su daiktais tik kaip jų įvykis.<...>

Apibendrinant norėčiau pasakyti, kad didelis darbštumas ir didis protas, nesuinteresuota tiesos meilė ir visos gyvenimo pastangų sutelkimas į mokslinę veiklą, sugebėjimas organizuoti darbą ir įtraukti žmones į bendrą veiklą, pagaliau palankios išorinės sąlygos ir nepriklausomybė, visa tai buvo būtina, kad būtų sukurtas toks didingas dalykas kaip Aristotelio mokslas.

7. FILOSOFIJOS TERMINAI

Filosofijoje labai daug iš kitų (dažniausiai senosios graikų ir lotynų) kalbų pasiskolintų terminų, kuriuos dabar dažnai laikome tarptautiniais žodžiais. Vis dėlto yra ir lietuviškų terminų. Tiesa, tokie terminai gali būti išversti iš kitų kalbų.

Filosofija iš kitų mokslų išskiria tuo, kad nemažai vartojamų terminų yra visiškai neadaptuoti graikų ar lotynų kalbų žodžiai (žr. 4 punktą). Toliau pateikta keletas įvairios kilmės terminų (kai kurie paaiškinti remiantis A. Halderio „Filosofijos žodynu“, 2002):

1. **Lietuviški žodžiai:** *abejojimas, atsakomybė, grožis, konkretybė, pasaulėžiūra, esmas, būtis, begalybė, daiktas, esatis, esmė, gamta, gėris, jušlumas, laikiškumas, laisvė.*
2. **Graikiški žodžiai:** *agatonas (agathon) – Platono filosofijoje gėris kaip aukščiausia būties kategorija, bet dar rodantis „anapus būties“ kryptimi; agnosticizmas (agnostos – nepažinus) – teorija, kuri laiko neišsprendžiamu klausimą apie tai, kas yra metafiziška, ypač – kas yra Dievo buvimas ir esmė; aksioma (axioma – pagarba, autoritetas) – pagrindinis teiginys, kuris pats save atskleidžia kaip galiojantį, įrodymo nereikalaujantis teiginys; analogija (analogia – atitikimas); anarchizmas (anarchia – bevaldystė); eudaimonija (eudaimonia) – laimė, palaime; euristika (heuristikein – rasti) – mokslinių atradimų ir išradimų metodai; harmonija (harmonia); silogizmas (syllogismos).*
3. **Lotyniški žodžiai:** *absurdas (absurdus – beprasmybė, nesąmonė); abstrahavimas (abstrahere – atitraukti, atskirti); afektas (afficere – sukelti); aktualybė (actualis – veiklus, tikras, dabartinis, esamas); deizmas (deus – dievas) – tikėjimas transcendentiniu ir asmenybišku Dievu, kuris, nors ir yra sukūręs pasaulį, bet daugiau į jo reikalus nesikišęs; egzistencija (existere – kilti, prasidėti, rasti, tapti); egoizmas (ego – aš); fatalizmas (fatum – likimas, lemti, laimė, nelaimė) – tikėjimas lemtimi, įsitikinimas, kad visa, kas vyksta pasaulyje, yra neišvengiamai nulemta; humanizmas (humanum – tai, kas žmogiška); refleksija (reflexio – atgręžimas, pasukimas); scientizmas (scientia – mokslas); transcendencija (transcendens – peržengiantis).*

4. **Visai neadaptuoti graikų ar lotynų kalbų žodžiai arba žodžių junginiai:** *a priori* (lot. reiškia iš pirmesnio) – iš Aristotelio ir Platono kildinamas viduramžių filosofijoje vartotas įrodymo būdas, kai iš laiko atžvilgiu ar logiškai ankstesnio dalyko sprendžiama apie tai, kas yra vėliau; *artes liberales* – laisvieji menai, septyni iš antikos kildinami ir viduramžiais pripažinti mokslai – gramatika, retorika, dialektika, aritmetika, geometrija, muzika ir astronomija; *energeia* (gr. buvimas aktyvumo būsenoje) – viena iš pagrindinių Aristotelio sąvokų; *gnosis* (gr. pažinimas) – Platono filosofijoje to, kas tikra, ypač gėrio idėjos, pažinimas; *harmonia praestabilita* (lot. iš anksto nustatyta darna) – Leibnizo monadologijoje dieviškosios monados iš anksto nustatyta visos esamybės (visų monadų) vaizdavimosi proceso ir siekimo proceso dėmė, taip pat tikslų ir priežasčių arba malonės ir gamtos karalysčių atitikimas; *liberum arbitrium* (lot. laisvas pasirinkimas); *panta rhei* (gr. viskas teka) – formulotė, apibūdinant Herakleito teoriją, kad viskas nuolat kinta pagal amžiną pasaulio logą.
5. **Kitų kalbų žodžiai:** *geštaltas* (vok. *Gestalt* – pavidalas, forma, figūra) – iš pradžių estetikos istorijoje vartota sąvoka, kurią Ch. von Ehrenfels perkėlė į psichologiją; *geštaltas* turi savo kokybę, kuri nėra tik paprasta dalių savybių suma, *geštaltas* gali būti sugriautas bent vienai daliai pakitus, tačiau išlieka, jei visos dalys kinta tolygiai.

NAUDOTA IR REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA, ŽODYNAI, DUOMENŲ BAZĖS

- Ambrasas V. 2008: *Svetimų tikrinių vardų rašymas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* – <http://www.lki.lt/dlkz/>.
- Gaivenis K. 2002: *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Halder A. 2002: *Filosofijos žodynas*. Vilnius: Alma littera.
- Kalbos patarimai 1*. Gramatinės formos ir jų vartojimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
- Kalbos patarimai 2 (1)*. Sintaksė: linksnių vartojimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- Kalbos patarimai 2 (2)*. Sintaksė: prielinksnių ir polinksnių vartojimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- Kalbos patarimai 2 (3)*. Sintaksė: įvairūs dalykai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- Kalbos patarimai 4 (1)*. Leksika: skolinių vartojimas (svetimybės, tarptautiniai žodžiai). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
- Kirčiavimo programa – <http://donelaitis.vdu.lt/main.php?id=4&nr=9>.
- Kazlauskienė A., Rimkutė E., Bielinskienė A. 2010: *Bendroji ir specialybės kalbos kultūra*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Lietuvių kalbos komisijos nutarimai 1977–1998*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.
- Lietuvių kalbos tarties žodynas* (sud. V. Vitkauskas). Vilnius, 2003.
- Lietuvių kalbos žinynas*. Kaunas: Šviesa, 2007.
- Lietuvos Respublikos terminų bankas – <http://terminai.vlkk.lt:10001/pls/tb/tb.search>
- Mastroberti S., Rupert M. K. 2001: *Filosofijos žinynas: trumpa filosofijos istorija nuo Antikos iki mūsų dienų*. Kaunas: Šviesa.
- Metzlerio filosofų žinynas: nuo ikisokratikų iki naujųjų laikų filosofų*. Vilnius: Mintis, 2008.
- Mokomasis lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodynas*. Kaunas: Šviesa, 2008.
- Pupkis A. 2005: *Kalbos kultūros studijos*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Valstybinės lietuvių kalbos komisijos interneto svetainė – <http://www.vlkk.lt>.
- Vasiliauskienė V., Rimkutė E. 2007: *Probleminiai lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos klausimai*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
- Vietovardžių žodynas* – <http://lkz.mch.mii.lt/Vietovardziai/>.
- Žemaitis V. 2003: *Etikos žodynas*. Vilnius: Rosma.

Rimkutė, Erika

Erika Rimkutė / Kalbos kultūros pratimai filosofams. Metodinė priemonė – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2010. – 32 p.

ISSN 978-9955-12-591-4

Ši metodinė priemonė skirta Vytauto Didžiojo universiteto Filosofijos specialybės studentams, klausantiems Filosofijos kalbos kultūros kursą. Knygoje pateiktos praktinės užduotys sudarytos atsižvelgiant į paskaitų temas. Metodinę priemonę sudaro pratimai, skirti rašybai ir skyrybai, tarčiai, kirčiavimui, leksikai, žodžių darybai ir gramatikai, taip pat kompiuterinio raštingumo reikalavimams. Metodinės priemonės gale pateiktame naudotos ir rekomenduojamos literatūros, žodynų, duomenų bazių sąrašė filosofai studentai ras naudingos informacijos, kuri turėtų būti pravarti ir baigus Filosofijos kalbos kultūros kursą.

Erika Rimkutė

Kalbos kultūros pratimai filosofams

Metodinė priemonė

Redaktorė Erika Rimkutė
Maketuotoja Rasa Švobaitė

Išleido Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, S. Daukanto g. 27, LT-44249 Kaunas.